

Tez Özetleri

Hazırlayan: Tunga KÖROĞLU

TÜRKİYE'DE ŞUBE BANKACILIĞININ YENİ COĞRAFYASI

**ÖZBEK, Oğuz
ODTÜ**

Doktora, Şehir ve Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Melih

PINARCIOĞLU

Temmuz 2002, 350 sayfa

Bu tez, kurumsal bir çerçeve içinde, paranın mekansal süreçlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Teorik çerçeve, dört alanın çözümlemesine dayanmaktadır: para, güç, mekan ve teknoloji. Çalışma Türkiye örneğiyle iki alanda ilgilenebilmektedir: para coğrafyası ve bankacılık coğrafyası. Çalışmanın Türkiye örneğindeki bileşenleri bankacılık, illere ve bölgelere göre bankacılık alanları, şube ağları, iktisadi politika, yeni finansal teknoloji ve kurumsal sistemdir. Bu çalışma, bankacılıktaki kurumsal ve teknolojik gelişmelerin, Türkiye'deki finansal dışlama, finansal yoğunlaşma ve finansal mekanın türdeşleşmesi süreçlerine nasıl katkıda bulunduğu sorusunu cevaplamaya çalışmaktadır. Bu süreçleri tanımlamak için, Türkiye'de bankacılığın gelişme evrelerine göre şube bankacılığının geniş mekansal çözümlemesi ve bir dizi coğrafi finansal değişkene (şube ağı, nüfus, banka kredileri ve mevduatları) göre son on yıldaki detaylı çözümlemesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Para Coğrafyası, Bankacılık Coğrafyası, Paranın Mekansal Süreçleri, Şube Bankacılığı ve Finansal Teknoloji.

BÖLGESEL/YEREL EKONOMİK GELİŞMENİN KURUMSAL YÖNLERİ

**ÖZELÇİ, Tanyel
ODTÜ**

Doktora, Şehir ve Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayda

ERAYDIN

Mart 2002, 284 sayfa

Tezin ana hedefi kurumsal faktörlerin bölgesel/yerel ekonomik gelişim üzerindeki etkisini anlamaktır. Tezin temel önermesi; kapitalist gelişimin, bölgelerin mekansal organizasyon ve üretimde temel birimler olduğu bir aşamaya girmekte olduğu ve yeni küresel rekabet ortamında bölgesel düzenleme

konularının ekonomik gelişimin devam ettirilmesinde yaşamsal rol oynadığıdır. Bu çalışmanın kapsamı; - bölgesel gelişim süreçleri ile ilgili değişen genel teorileri incelemek, - yirminci yüzyılda meydana gelen, bölgesel ekonomileri etkileyen değişimleri ve küresel üretim ve düzenleme mekanizmalarındaki dönüşümleri incelemek, - yerel ekonomilerin kurumsal yapısını incelemek için çerçeve geliştirmek, - yerel ekonomik gelişimin kurumsal yönünü dünya ve Türkiye örnekleri çerçevesinde tartışmak - yeni bir model araştırmaktır. Çalışma, düzenlemeci teori, kurumsal ekonomi, ekonomik coğrafya gibi bölgesel ekonomik gelişimin birbirine bağlı boyutlarını içeren teorilerden faydalanmaktadır. Bu teorik bakış açılarının yanında, yığılmanın yaratılmasında ve devamlılığında kurumsal atmosferin önemi, Türkiye'de yeni bir büyüme odağı olan Denizli örneği ile vurgulanmaktadır. Denizli örneğinin ele alınması, bir yığılmanın kurumsal düzenlenmesinin incelenmesine bir deneme olacaktır. Çalışmanın metodolojisi, teorik literatür araştırması, mevcut literature referanslı benzer örneklerin karşılaştırmalı analizi, farklı kurumların ve yayınların istatistiki verileri, alan araştırmaları ve derinlemesine görüşmelerdir.

Anahtar Kelimeler: Yerel ekonomik gelişme, yeni kurumsallaşma, kurumsal ekonomi, evrimci ekonomi, sanayi bölgeleri, sosyo-mekansal, sosyo-ekonomik coğrafya

YEREL ENDÜSTRİYEL KALKINMADA GİRİŞİMCİ AĞLARI: DENİZLİ VE GAZİANTEP ÖRNEKLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

**VAROL, Çiğdem
ODTÜ**

Doktora, Şehir ve Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Serap

KAYASU

Eylül 2002, 185 sayfa

1970'lerin başlarından itibaren üretimin yapısı köklü bir değişikliğe uğramıştır. Ekonomik ve sosyal sistemdeki değişimler, yeni örgütsel biçimleri ve karmaşık mekansal davranışları da

beraberinde getirmiştir. Üretimin örgütlenmesinde yeni bir bakış açısı olarak ortaya çıkan ağ ilişkileri şeklindeki örgütlenme, işletmelerin dolayısıyla, bölgelerin başarısını anlamada büyük ölçüde yardımcı olmaktadır. Bu tezin amacı, ilişkiler kümesi olarak adlandırılan bu ağların yerel endüstriyel kalkınmadaki önemini ortaya koymaktır. Bu bağlamda, ağların en önemli aktörleri olarak girişimciler esas alınmıştır. Girişimcilerin yerel ve küresel boyuttaki ilişkileri sadece dar ekonomik tanımlamalarla sınırlandırılmaz. Ağ ilişkilerinin kültürel ve sosyal yerleşikliği ile bunun mekansal yansımaları dikkate alınarak, farklı yerelliklerde hüküm süren üretim sistemleri yapısı daha iyi anlaşılabilir. Gelişmiş ülkeler ve bölgedekilerden farklı olarak, birçok bölgede ortaya çıkan değişik kalkınma modelleri, yerel endüstriyel kalkınma sürecini anlamada gelişmekte olan ülke deneyimlerinin çeşitliliğinin gözönüne alınması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple, Türkiye örneği bağlamında yerel kalkınmada önemli bir atılım yakalayan Denizli ve Gaziantep örnekleri, ağ ilişkileri temelinde karşılaştırmalı olarak yeni bir deneysel kanıt kümesi olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: ağlar, yerel kalkınma, girişimcilik, sosyo-ekonomik mekan, yerel yerleşiklik

KENTSEL DÖNÜŞÜM SÜRECİNİN ANALİZİNE AKTÖR ODAKLI BİR YAKLAŞIM: SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME ÇERÇEVESİNDE ANKARA-DİKMEN VADİSİ TÜRKER-DEVECİGİL, Pınar Aypek ODTÜ

Doktora, Şehir ve Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tansı

ŞENYAPILI

Haziran 2003, 361 sayfa

Özellikle son 10 yıldır, sürdürülebilirlik kavramı insanların doğal çevreyle etkileşiminden doğan problemlere çözüm olarak önerilmekte ve sürdürülebilir kalkınma kavramı kentsel gelişme açısından pek çok değişik görüşün geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Kavramın içeriğinde bulunan belirsizliklere rağmen, kentsel sürdürülebilirlik,

pek çok disiplinle birlikte yurt içi ve yurt dışı platformlarda önemli bir mutabakat alanı oluşturmuştur. Bu nedenle, ilgili kavramları sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve hakçılık olan sürdürülebilir kentsel gelişme konusu kentsel planlama teorisi ve pratiği üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu araştırma Dikmen Vadisindeki kentsel dönüşüm sürecinin sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve hakçılık kavramları çerçevesinde analiz edilmesi üzerine odaklanmaktadır. Bu süreçte yer alan kentsel aktörlerin sürece dahil olma biçimleri, kurdukları ilişkisel ağlar ve süreç içerisinde izledikleri yolların incelenmesi araştırmanın içeriğini oluşturmaktadır. Kentsel sürdürülebilirliğin temelini oluşturan kentsel gelişmenin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarına karşı bu aktörlerin geliştirdiği yaklaşımlar çalışmada incelenen konulardır. Dikmen Vadisindeki kentsel gelişme sürecine referansla, kentsel sürdürülebilirliğin bağlam bağımlı özelliklerinin vurgulanması çalışmanın ana konusudur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kentsel gelişme, kentsel aktörler, sürdürülebilirlik, hakçılık, yaşanabilirlik, yaşam kalitesi, kentsel yenileme, gecekondulaşımı, çevre

EKOLOJİK PLANLAMADA EKOSİSTEM YÖNETİMİ YAKLAŞIMI

AVCIOĞLU, Başak
ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Numan TUNA
Haziran 2003, 151 sayfa

Bu çalışmada, Datça Yarımadası koruma planlamasına ekolojik yönden bakan ve entegre bir yönetim olan ekosistem yönetimi ve ekolojik bölge koruma yaklaşımları açısından incelenmiştir. Datça Yarımadası, abiyotik özellikleri nedeniyle, relikt endemik ağaç türleri, önemli habitatları ve zengin yaban hayatına nedeniyle, önemli orman alanlarından birisidir. 1980’de turizm gelişim alanı ve 1990’da özel çevre koruma alanı ilan edildikten sonra yarımada’da turizm gelişimleri nedeniyle pek çok sorun ortaya çıkmış ve bunun sonucunda doğal alanlar tahrip edilmiştir. Bu çalışmada, ekosistem yönetimi ve ekolojik bölge koruma yaklaşımlarının ortak basamakları olan; doğal, fiziksel, sosyo ekonomik yapının ve alan kullanımlarının belirlenmesi, ilgi gruplarının tanımlanması ve doğal sistemlere bakış açılarının değerlendirilmesi, biyolojik çeşitliliğe yönelik tehditlerin ve korunması gereken öncelikli

alanların belirlenmesi ve Yarımada’nın alan kullanımları açısından bölgelemesi yapılmıştır. Datça Yarımadası’nda doğal ve sosyo ekonomik yapının belirlenmesi amacıyla derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak ilgi gruplarından bilgi toplanmıştır. Elde edilen bilgiler ve değerlendirmeler sonucunda, Yarımada’da koruma açısından problemler olduğu görülmüştür: i) insanlar korumaya karşı tepkilidir, ii) turizm yapılması ve tarımsal faaliyetler nedeniyle biyolojik çeşitlilikte tahribat olmuştur, iii) insanlar koruma konusunda bilinçsizdir, iv) biyolojik çeşitlilik konusunda bilgi ve veri eksikliği vardır, v) devlet kurumları yönetim ve kontrol konusunda yetersizdir. Elde edilen sonuçlara göre, yoğun insan kullanımı ve baskısının bulunduğu alanlarda, ilgi gruplarının koruma çalışmalarına etkin katılımı, başarıya ulaşmada en önemli araçtır. Datça Yarımadası gibi insan baskısının yüksek olduğu alanlarda, ilgi gruplarının katılımını sağlayan ekolojik bölge koruma ve ekosistem yönetimi gibi yaklaşımlar uygulanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ekolojik Bölge, Ekosistem Yönetimi, İlgi Grupları, Ekolojik Bölge Koruma, Koruma Alanı Yönetimi

TÜRKİYE’DE FARKLI YERLEŞİM BİRİMLERİ ARASINDAKİ NET GÖÇ, 1985-90

ŞAHİN HAMAMCI, Nihan
ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe GEDİK
Aralık 2003, 142 sayfa

Türkiye’de 1965-90 dönemi için yapılmış olan çalışmalarda, net göçün köy ve ilçe merkezlerinden il merkezleri yönünde gerçekleştiği görülmektedir. Dönem süresince köy ve il merkezleri için net göç eğilimleri hemen hemen değişmemiş olmasına karşın ilçe merkezlerinin rolü son dönemlerde değişmiştir. İlk yıllarda, ilçe merkezleri köylerden net göç alırken, il merkezlerine net göç vermişlerdir, diğer bir deyişle, aldıkları ve verdikleri net göç (sıfır net göç) yaklaşık olarak eşittir. Fakat son yıllarda, köylerden aldıkları net göçün düşmesi ve il merkezlerine verdikleri net göçün artması, ilçe merkezlerinin önemli bir şekilde göç vermeye başlamasına neden olmuştur. İlçe merkezlerinden il merkezlerine olan net göçün artması ve ilçe merkezlerinin giderek önemini kaybetmeye başlaması, sadece Türkiye’de değil, gelişmekte olan diğer ülkelerde de özellikle 1990’larda görül-

mektedir. Bu tezin amacı da, 1985-90 döneminde Türkiye’deki illerin ve üç farklı yerleşim biriminin (il merkezi, ilçe merkezi ve köyler) net göç eğilimlerini ve örüntülerini incelemektir. Çalışmada, illerin ve bu üç yerleşim biriminin net göç verileri kullanılarak yapılan tanımlayıcı analizler, Türkiye’deki batı-doğu ve güney-kuzey bölgeleri arasındaki farklılaşmayı açıkça ortaya koymuştur. Üç yerleşim birimi için de en büyük net alınan göç oranına sahip iller batı ve güney kıyı kesimlerde yer alırken, en çok net verilen göç oranına sahip iller Doğu, Kuzeydoğu ve Güneydoğu Bölgelerinde yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Net Göç, Net Alınan Göç, Net Verilen Göç, Yerleşim Birimi, Bölgesel Göç

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ’NİN TÜRKİYE’DEKİ BÖLGESEL EŞİTSİZLİĞE OLAN ETKİSİ

SÜER TOYBİYİK, Sibel
ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşe GEDİK
Aralık 2003, 189 sayfa

Bu tez çalışmasının amacı, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)’nin, sosyo-ekonomik açıdan Türkiye’deki bölgelerarası eşitsizliğe olan etkisinin belirlenmesidir. Her ne kadar bu tezin asıl amacı bölgelerarası eşitsizlik olsa da, ülkedeki ve GAP bölgesi içindeki eşitsizlikteki değişimlere de yer verilmiştir. GAP öncesi ve sonrasındaki eşitsizlikteki değişimin incelenmesi için 1990 yılı ve 2000 yıllarına ait veriler kullanılmıştır. Bu veriler sadece ekonomik ve altyapı ile ilgili veriler değil, aynı zamanda sosyal ve demografik yapıyı yansıtan verilerdir. Bu nedenle, çalışmanın analiz sonuçları GAP’ın başarısı hakkında oldukça kapsamlı ve güncel bir bilgi sağlayacaktır. Çalışmada, toplam eşitsizliğin yanı sıra, bölgelerarası ve bölge içi eşitsizliği ölçmeyi mümkün kılan Theil Metodu kullanılmıştır. Analizler, 17 tanesi sosyo-demografik, 12 tanesi ekonomik ve 10 tanesi altyapı ve servis ile ilgili olmak üzere toplam 39 değişken kullanılarak yapılmıştır. 1990-2000 yılları arasında, her ne kadar gerçek değerler açısından GAP bölgesinde bir gelişme olduğu gözlenirse de, analiz sonuçları değişkenlerin yarısından fazlası için GAP bölgesi ve Türkiye’nin geri kalanı arasındaki eşitsizlikte bir artış olduğunu göstermektedir. Bu değişkenler genellikle, demografi (bebek ölüm hızı, doğurganlık oranı gibi), sağlık servisleri ve gelir ile ilgili değişkenlerdir. Diğer

tarafından, altyapı, kentleşme, eğitim seviyesi (okuryazarlık ve ilköğretim okullarında okullaşma oranları gibi) ve tarım dışı faaliyetlerde çalışan nüfus oranı ile ilgili değişkenler açısından bölgesel eşitsizlikte bir azalma olduğu gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Eşitsizlik, Theil Metodu, Güneydoğu Anadolu Projesi

TÜRKİYE'DE BÖLGESEL GELİR BÜYÜMESİ FARKLILIKLARI VE YAKINSAMASI: İNSAN SERMAYESİ FARKLILIKLARININ ETKİSİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

SARAL, Güldem

ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayda

ERAYDIN

Eylül 2003, 138 sayfa

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de bölgelerin büyüme performanslarını ve bu süreçte insan sermayesinin rolünü, yeni büyüme kuramı çerçevesinde incelemektir. Bu amaçla çalışma ilk olarak, Türkiye'de bölgesel gelir büyümelerindeki farklılıkların 1980-2000 döneminde nasıl evrildiğini ve illerin gelir büyümelerinin yakınsama eğilimlerini incelemeye çalışmaktadır. İkinci olarak, insan sermayesini daha detaylı tanımlayarak, insan sermayesi farklılıklarının, Türkiye'nin illeri arasında gelir büyümesindeki farklılıkları açıklamadaki katkısını araştırmaya çalışmaktadır. Bu çerçevede, insan sermayesi eğitimin yanı sıra, girişimcilik ve buluşçuluk kavramları üzerinden tanımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Gelir Büyümesi Farklılıkları, Bölgesel Gelir Yakınsaması, İnsan Sermayesi, Eğitim, Girişimcilik, Yenilik

STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME VE TÜRKİYE İÇİN STRATEJİK PLANLARLA ENTEGRASYONU PROTOTİP YAKLAŞIMI

AYDIN, Mustafa

ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Melih

PINARCIOĞLU

Aralık 2003, 96 sayfa

Bu tez, Türkiye için özellikle stratejik seviyedeki planlama çalışmaları üzerinde Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) uygulamalarının

gerçekleştirilmesinin gerekliliği üzerine yoğunlaşmaktadır. Ülkemizde Bölge planları yapılmaması nedeniyle 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planları stratejik seviyede planlamanın yapıldığı alandır. Çevre Düzeni Planları, diğer sektörler ve çevre üzerinde stratejik kararların verildiği planlar olması gerektiği halde, bir çok nedenden dolayı sosyal ve ekonomik gelişme için gereken yeterli çıktıyı sağlayamamaktadırlar. Bu tez, SÇD'nin için stratejik seviyedeki karar verme araçlarına -özel olarak 1/25.000 planlara- entegrasyonu üzerine rolünü değerlendirmeyi ve Türkiye için prototip bir SÇD yaklaşımı getirmeyi amaçlamaktadır. SÇD'nin planlama süreciyle eşgüdümlü yürütmesinin daha sağlıklı planlama uygulamalarını sağlayacağına inanılmaktadır. SÇD, şeffaf, katılımcı ve koordinasyonu sağlayıcı yapısı ile mevcut planlama sistemimizi güçlendirecek bir araç olarak kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Çevresel Değerlendirme, Çevre Düzeni Planları, Stratejik Seviyedeki Kararlar

BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI: İÇSEL DİNAMİKLER VE BÖLGESEL POLİTİKA

YAŞAR, Suna Senem

ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Serap

KAYASU

Yrd. Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Melih PINARCIOĞLU

Ocak 2003, 210 sayfa

Küreselleşme, değişen üretim sistemleri, ulus devletin değişen rolü ve Avrupa'daki entegrasyon süreçleri sonucunda bölgesel politikalar aşağıdan yukarıya şeklinde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu politikalar, içsel dinamikleri geliştirmekte daha başarılı olan Bölgesel Kalkınma Ajansları gibi yerel ve bölgesel kurumlar tarafından koordine edilmekte ve düzenlenmektedir. Bu çalışmanın ana amacı küreselleşme ve Avrupa entegrasyonu süreci doğrultusunda BKA'ları ve içsel dinamikleri geliştirmedeki rollerini anlamaktır. Temel çıkış noktası, bölgenin yeni bölgeselleşme yaklaşımlarında ekonominin odak noktasına oturtulması ve aşağıdan yukarıya koordine edilen kalkınma politikası ile BKA'ların bu yaklaşımın bir parçası olarak Avrupa Birliği'ne (AB) aday ülke olan Türkiye'de bölgesel stratejilerin ve içsel kalkınmanın geliştirilmesinde avantajlı olacaklarıdır. Bu

doğrultuda çalışmada, 1) Avrupa'daki yeni bölgeselleşme yaklaşımını, 2) bölgesel kalkınma politikalarındaki aşağıdan yukarıya olan yaklaşıma doğru değişimi, 3) BKA'ların genel özellikleri ve AB'ye aday olan ve üye olan ülkelerden değişik örnekleri, 4) İstanbul'un içsel dinamiklerinin BKA'ların çalışmaları temel alınarak hazırlanan anket ve mülakatlar sonucunda incelenmiş ve Türkiye'de BKA'ların kurulmasına yönelik olarak ipuçları verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma Ajansları, Yeni Bölgeselleşme, Bölgesel Politika

YEREL OLANAKLARIN İHRACATÇI KOBİLERDEKİ ROLÜ VE ONLARINDA BÖLGESEL KALKINMADAKİ ROLÜ: ANKARA ÇALIŞMASI ÇELEBİ, Deniz

ODTÜ

Yüksek Lisans, Bölge Planlama

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayda

ERAYDIN

Aralık 2003, 147 sayfa

Yazında, bölgesel gelişme ve kalkınma teorileri çokça vurgulanmaktadır. Bir çok teoride, küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ), bölgelerin ekonomik gelişmesindeki ve kalkınmasındaki rolü genişçe tartışılmaktadır. Dolayısıyla, KOBİ'lerin ülkelerin bölgesel ve ulusal kalkınmalarında ki ve gelişmelerindeki önemi vurgulanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, yerel olanakların ihracatçı KOBİ'lerde ve tüm bu KOBİ'lerin bölgesel kalkınmadaki rollerini aydınlatmak ve Ankara ilindeki yerel olanakların durumunu belirtmektir. Bunun için, çalışmada, ilk olarak bölgesel kalkınma teorileri ve KOBİ'lerin bölgesel kalkınmadaki rolleri ile kuramsal bir altlık oluşturulmakta, ikinci olarak da farklı yapıdaki KOBİ'lerin bölgesel kalkınmadaki artan rolleri ve onları belirleyen özellikler belirtilmekte; bunu takiben Türkiye ekonomisinde ve Ankara'da yer alan KOBİ'lere değinilmekte daha sonra da temel hipotezler, Ankara ilinde bulunan firmalarla yapılan anket çalışması sonuçları ile test edilmekte ve başarıya yol açan faktörler bire bir yapılan görüşmeler sonucunda belirlenmektedir. Son olarak, genel bir değerlendirme ve durum tespiti yapılarak bazı çıkarımlar elde edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Teorileri, KOBİ, Buluşçu Çevreler, Buluşçuluk Sistemleri, Yerellik, Örgütlenme, Öğrenebilirlik, Sanayi Bölgecikleri, Ağlar, Güven ve Sinerciler